

Stanisław Łach

Działalność naukowa Instytut Historii i Politologii WSP w Słupsku

---

Słupskie Studia Historyczne 1, 201-209

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stanisław Łach

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA INSTYTUTU HISTORII WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W SŁUPSKU

Początki kształcenia i zorganizowanych badań historycznych w Słupsku datują się od momentu powołania Uczelni. Dla przypomnienia podam, iż rozporządzeniem Rady Ministrów z 19 czerwca 1969 r. powołano Wyższą Szkołę Nauczycielską w Słupsku, która miała kształcić nauczycieli dla potrzeb szkół podstawowych i zasadniczych zawodowych. Dnia 12 września 1969 r. odbyła się inauguracja pierwszego roku akademickiego na sześciu kierunkach studiów, w tym na historii. Rok później podjęto kształcenie na studiach zaocznych. Na ten kierunek studiów przyjmowano początkowo absolwentów studiów nauczycielskich, a w latach następnych rozszerzono je na absolwentów szkół średnich.

Rekrutację na pełne, jednolite studia magisterskie rozpoczęto w Słupsku w 1973 r. Prawa akademickie Uczelnia otrzymała w 1974 r. Rozporządzeniem Rady Ministrów z 20 sierpnia powołano Wyższą Szkołę Pedagogiczną. Wraz ze zmianą statusu Uczelni nastąpiło rozszerzenie programu kształcenia nauczycieli, których przygotowywano teraz również dla potrzeb szkolnictwa średniego. Odpowiednio do wzrostu liczby studentów i kadry naukowo-dydaktycznej dokonywano zmian w strukturze organizacyjnej Uczelni oraz poszczególnych wydziałów. Historia jako kierunek studiów funkcjonuje po dziś dzień w strukturze Wydziału Humanistycznego, początkowo jako zakład, później katedra, a od 1986 r. instytut. Od 1983 r. instytut prowadzi także studia podyplomowe.

W roku akademickim 1991/1992 w ramach Instytutu Historii funkcjonowało 6 zakładów i 1 pracownia:

Zakład Historii Starożytnej i Średniowiecznej kierowany przez prof. dr hab. Jerzego Hauzińskiego;

Zakład Historii Nowożytnej (do 1918 r.) - kierownik prof. dr hab. Józef Spors;

Zakład Historii Najnowszej Powszechnej - kierownik prof. dr hab. Andrzej Czarnik;

Zakład Historii Najnowszej Polski - kierownik prof. dr hab. Hieronim Rybicki;

Zakład Metodologii Historii i Nauk Pomocniczych - kierownik prof. dr hab. Zbigniew Machaliński;

Zakład Historii Myśli Filozoficznej i Społecznej - kierownik prof. dr hab. Bożenna Chmielewska;

Pracownia Archeologiczna - prof. dr hab. Tadeusz Malinowski.

W roku akademickim 1992/1993 Zakład Historii Myśli Filozoficznej i Społecznej został przeniesiony na Wydział Pedagogiczny. Usytuowanie pracowników po byłej katedrze nauk politycznych w Instytucie Historii okazało się rozwiązaniem krótkotrwałym i nie do końca przemyślanym. Powołano natomiast Zakład Dydaktyki Historii. Obowiązki kierownika zakładu przejął tymczasowo prof. dr hab. Stanisław Łach.

Pracą Instytutu kieruje dyrektor i zastępca do spraw dydaktycznych. Obowiązki kierownika zakładu, a później kierownika katedry i dyrektora instytutu pełnili: doc. dr Tomasz Szrubka 1969-1973, prof. dr hab. Andrzej Czarnik 1973-1981, doc. dr Tadeusz Gasztold 1981-1984, prof. dr hab. Józef Spors 1984-1991; od 1 października 1991 pełni je prof. dr hab. Stanisław Łach. Ważną rolę spełnia Rada Instytutu, w skład której wchodzi samodzielni pracownicy naukow i wybrani przedstawiciele z grupy młodszych pracowników naukowo-dydaktycznych. Rada podejmuje decyzje o istotnym znaczeniu dla rozwoju Instytutu. Działa na podstawie regulaminu zatwierdzonego przez jej członków. W zależności od potrzeb zwoływane są zebrania kierowników zakładów dla omówienia spraw wynikających z potrzeb bieżącej działalności.

O pozycji w nauce każdej placówki naukowo-badawczej decydu-

je przede wszystkim jej potencjał kadrowy, zwłaszcza w grupie samodzielnych pracowników naukowych. Od stanu liczbowego tych pracowników zależy aktywność naukowa placówki, przejawiająca się między innymi w publikacjach i uczestnictwie w życiu naukowym kraju i regionu. Przez długie lata Instytut odczuwał niedobory kadrowe w grupie samodzielnych pracowników naukowych, czyli profesorów i docentów. Nabór kadry oparty został w dużym stopniu na nauczycielach byłych studiów nauczycielskich, zatrudnianiu osób posiadających stopnie naukowe i mieszkających w regionie, a także - choć w mniejszym stopniu - pozyskiwaniu pracowników z innych ośrodków naukowych.

Na tle Uczelni Instytut Historii wyróżnia się korzystnie pod względem kadrowym. Posiada największą liczbę samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych. W roku akademickim 1991/1992 Instytut zatrudniał 38 nauczycieli akademickich, w tym 12 osób z tytułem naukowym lub stopniem naukowym doktora habilitowanego, 2 docentów bez habilitacji, 10 adiunktów, 6 starszych wykładowców, 8 asystentów. Pracownicy naukowci ze stopniem doktora habilitowanego stanowią około 35% zatrudnionych w Instytucie. Jest to wskaźnik wysoki jak na warunki Uczelni o takim profilu kształcenia.

Badania naukowe w Instytucie Historii prowadzone są wielokierunkowo. Wynika to z potrzeb dydaktycznych i zainteresowań badawczych pracowników. Tematyka badań obejmuje wszystkie specjalności od historii starożytnej aż po historię współczesną. Większość pracowników Instytutu realizuje badania indywidualne w ramach tzw. badań własnych. Mieszczą się w tym także prace habilitacyjne i doktorskie. Pracownicy Instytutu uczestniczą w badaniach zespołowych prowadzonych w skali całego kraju w niewielkim stopniu. W większym natomiast prowadzone są badania zespołowe o zasięgu regionalnym. Rezultatem tych badań są opracowania zbiorowe jak monografie poszczególnych miast i gmin Pomorza Zachodniego.

Główne kierunki badań naukowych pracowników Instytutu reprezentują następujące grupy tematyczne:

1. Pradzieje, zwłaszcza młodszej epoki brązu i wczesnej epoki żelaza w Europie Środkowej;
2. Cywilizacja starożytnego Rzymu i uniwersalizm cywilizacyjny średniowiecza;
3. Rycerstwo na Pomorzu Zachodnim w XIV i XV w.;
4. Stosunki społeczno-polityczne i gospodarcze na ziemiach polskich i pomorskich od XVII do początków XX w.;
5. Problematyka dziejów Niemiec i stosunków polsko-niemieckich w XX w.;
6. Historia polskiej myśli i gospodarki morskiej ze szczególnym uwzględnieniem dwudziestolecia międzywojennego;
7. Ruch oporu w latach II wojny światowej, losy Polaków na krzesach wschodnich Rzeczypospolitej i w obozach jenieckich;
8. Wybrane zagadnienia z historii najnowszej i współczesnej Polski, ziem odzyskanych i Pomorza Zachodniego (polska myśl zachodnia, osadnictwo, mniejszości narodowe, życie polityczne).

Przeprowadzenie szczegółowej analizy tematyki badawczej Instytutu wymagałoby uwzględnienia dorobku naukowego wszystkich pracowników naukowych. Dorobek ten jest bardzo różnorodny. Tak jak w wielu placówkach naukowo-badawczych, tak i w naszym Instytucie pracują osoby o liczącej się pozycji w tej nauce oraz rozpoczynające dopiero "karierę" naukową. Z oczywistych względów zostaną wymienione badania naukowe prowadzone w Instytucie, które w moim przekonaniu zasługują na szczególną uwagę.

Ten przegląd badań i dorobku naukowego pracowników Instytutu należy rozpocząć od badań prowadzonych przez prof. dr hab. T. Malinowskiego w zakresie archeologii powszechnej oraz archeologii pradziejowej Polski, cenione wysoko w kraju, a także poza jego granicami. Całość dorobku profesora zamyka się imponującą liczbą 262 opublikowanych pozycji, w tym 17 książek. Spośród publikacji naukowych i popularnonaukowych 46 ogłosił za granicą

(Niemcy, Stany Zjednoczone A.P., Wielka Brytania, Francja, Włochy, Japonia).

Z dużym powodzeniem kontynuowane są badania z historii powszechnej średniowiecza, szczególnie obejmujące dzieje cywilizacji muzułmańskiej, wypraw krzyżowych i uniwersalizmu świata zachodniego. Badania te prowadzi prof. dr hab. Jerzy Hauziński. Do wysoko cenionych publikacji tego autora należą: *W kręgu uniwersalizmu średniowiecznego Sacrum Imperium Romanum; Dzieje kultury śródziemnomorskiej; Historia Albani* (współautor).

Historię średniowieczną Polski zajmował się zmarły w czerwcu 1992 r. prof. dr hab. Józef Spors. Prowadzone przez niego badania nad średniowiecznymi dziejami Pomorza Zachodniego (wraz z ziemią Sławieńsko-Słupską) zajmują czołową pozycję w kraju. Z wielu publikacji tego autora wydanych w latach 1988-1992 wymienię najważniejsze: *Studia nad wczesnośredniowiecznymi dziejami Pomorza Zachodniego w XII - pierwszej połowa XIII w.; Związki Pomorza Zachodniego z Polską od XII do początków XIV w.; Organizacja kasztelańska na Pomorzu Zachodnim XII-XIV w.*

Podobnym okresem dziejów jak prof. J. Spors zajmuje się dr Barbara Popielas-Szultka. Badania dziejów średniowiecznych powszechnych i Polski stanowią bardzo ważny element w badaniach Instytutu Historii i są wysoko cenione w środowisku historycznym kraju. Zainteresowania badawcze dr Józefa Lindmajera koncentrują się na czasach nowożytnych.

Jak przystało Uczelni położonej na Wybrzeżu prowadzone są badania z historii marynarki wojennej, gospodarki morskiej i polityki morskiej. Tematyka morska stanowi przedmiot zainteresowań prof. dr hab. Andrzeja Grotha. Prowadzi on badania gospodarki morskiej w basenie Morza Bałtyckiego w XVI-XVIII wieku. Szczegółowa tematyka obejmuje takie zagadnienia jak: rozwój floty i żeglugi, handlu morskiego, portów morskich byłych Prus Zachodnich i Wschodnich. Tej tematyce poświęcił prof. A. Groth wiele rozpraw naukowych, w tym kilka monografii, kilkadziesiąt artyku-

łów, a niektóre z nich zostały opublikowane zagranicą. Zbliżony profil mają badania prowadzone przez prof. dr hab. Zbigniewa Machalińskiego. Dotyczą one w głównej mierze polityki morskiej II Rzeczypospolitej, a ściślej żeglugi, przemysłu stoczniowego, rybołówstwa, czasopiśmiennictwa morskiego, historii marynarki wojennej oraz ludzi związanych z morzem (biogramy).

Cennym dorobkiem naukowym legitymuje się prof. dr hab. Marian Mroczko zajmujący się rozwojem dziejowym polskiej myśli zachodniej, ze szczególnym uwzględnieniem dwudziestolecia międzywojennego i okresu II wojny światowej. Z dużą dociekliwością badawczą została przedstawiona w publikacjach profesora działalność Komitetu Obrony Górnego Śląska w Wielkopolsce i na Pomorzu w latach 1919–1921, Związku Obrony Kresów Zachodnich, Polskiego Związku Zachodniego, udział instytucji i stowarzyszeń polskich w upowszechnianiu myśli zachodniej oraz kształtowaniu polskiej świadomości narodowej. Publikacjami, które zasługują na uwagę są *Polska myśl zachodnia 1918–1939*, a także *Lwów. Zarys dziejów i zabytki*.

Do okresu wojny i okupacji odnoszą się badania prowadzone przez doc. dr T. Gasztolda. Napisał on dziesiątki popularyzatorskich prac o polskich robotnikach przymusowych, obozach jenieckich i internowanych w latach II wojny światowej, zbrodniach popełnionych na Polakach, ruchu oporu. Ostatnio z dużym zaangażowaniem podejmuje tematy takie jak: losy Polaków w ZSRR w czasie II wojny światowej i po jej zakończeniu (zsyłki, obozy), zbrodnie stalinowskie popełnione na ludności polskiej, żołnierzach AK, BCh, NSZ, NOW. Należy tu wymienić przede wszystkim pracę *Nad Niemnem i Oszmianką. Z dziejów AK na Ziemi Wileńskiej i Nowogródzkiej 1941–1944*.

Od wielu lat w Instytucie prowadzone są badania niemcoznawcze przez prof. dr hab. A. Czarnika i prof. dr hab. Stefana Rudnika. Prof. A. Czarnik zajmuje się zarówno historią powszechną, a ściślej historią Niemiec po I wojnie światowej oraz historią Po-

morza Zachodniego. Szczegółowa tematyka badawcza dotyczy takich zagadnień jak prasa w III Rzeszy, ruch hitlerowski na Pomorzu Zachodnim, stosunki polityczne na Pomorzu Zachodnim w okresie Republiki Weimarskiej, dzieje militarystyki niemieckiej w latach 1919-1945. Natomiast prof. dr hab. S. Rudnik prowadzi badania współczesnych stosunków międzynarodowych, w tym głównie problematyki niemieckiej. Temu zagadnieniu poświęcił autor ostatnio wydaną książkę *Ruchy pokojowe w Republice Federalnej Niemiec*.

Tradycyjnie prowadzone są badania nad najnowszą historią Polski przez prof. dr hab. H. Rybickiego, prof. dr hab. S. Łacha, dr Stefana Żurawskiego, dr Zenona Romanowa. Tematyka obejmuje bardzo szeroką problematykę krajową i regionalną. Dotyczą one organizacji organów władzy w Polsce powojennej, stosunków politycznych, przemian społecznych na ziemiach zachodnich i północnych Polski (H. Rybicki, S. Łach), osadnictwa miejskiego i wiejskiego na ziemiach odzyskanych, a szczególnie na Pomorzu Zachodnim (S. Łach), ludności rodzimej, mniejszości narodowych na ziemiach odzyskanych (S. Łach, H. Rybicki, Z. Romanow), przekształceń ustrojowo-gospodarczych (S. Łach), ruchu związkowego i organizacji młodzieżowych na Pomorzu Zachodnim (S. Żurawski).

O sporej aktywności naukowej pracowników Instytutu Historii wymownie świadczy wydanie w latach 1986-1991 351 publikacji, w tym 31 książek.

Wykaz publikacji pracowników Instytutu Historii
w latach 1986-1991

Rok	Publikacje ogółem	w tym książki
1986	68	2
1987	49	2
1988	81	6
1989	58	3
1990	35	9
1991	60	9
Razem	351	31

Ważną dziedziną działalności Instytutu, świadcząca o aktywności naukowej pracowników, był udział w konferencjach i sympozjach naukowych krajowych i międzynarodowych. W 1991 r. pracownicy Instytutu wzięli udział w 15 konferencjach krajowych i zagranicznych. Wspomnieć należy także o udziale i pracach kilku naszych pracowników w redakcjach czasopism regionalnych, a także krajowych oraz o przynależności do towarzystw naukowych i stowarzyszeń twórczych. Pracownicy Instytutu są także widoczni w działalności popularyzatorskiej w swoim środowisku (radio, telewizja, prasa).

Instytut Historii stwarza dobre warunki do naukowego rozwoju młodej kadry naukowej. Utrzymuje bliskie kontakty naukowe z uniwersytetami w Gdańsku i w Szczecinie. Kilku kolegów z Gdańska prowadzi zajęcia dydaktyczne w naszym Instytucie i sprawuje opiekę naukową nad wybraną grupą asystentów. W ostatnich latach Instytut nawiązał kontakty także z innymi ośrodkami naukowymi w kraju.

Warto też wspomnieć o pracy Koła Naukowego Historyków działającego pod opieką mgr Tomasza Katafiasza. Do wymiernych efektów pracy koła należy zaliczyć organizowanie spotkań dyskusyjnych, nawiązanie kontaktów z Fundacją "Polonia Restituta" w Sulejówku, udział w międzynarodowym sympozjum "Dzieło 3 Maja próba ratowania niepodległości Rzeczypospolitej" (2 maj 1991 r.). Koło w roku akademickim 1991/1992 zorganizowało międzyuczelniane sesje naukowe poświęcone: 200 rocznicy Konstytucji 3 Maja, 200 rocznicy ustanowienia Orderu Virtuti Militari oraz wojnie polsko-rosyjskiej 1792 r. w obronie Konstytucji 3 Maja. Niezależnie od tego członkowie koła uczestniczyli w sesjach w innych uczelniach. Każdy wyjazd łączyli z przygotowaniem referatów i wystąpieniem w dyskusji. W warunkach marazmu w pracy studenckich kół naukowych w naszym kraju aktywność śląskiego koła historyków zasługuje na uwagę.

Instytut napotyka na poważne trudności w organizacji proce-

su dydaktycznego z powodu skromnej bazy lokalowej. Z dużymi kłopotami udało się zorganizować bibliotekę instytutową, dysponującą podstawowym księgozbiorem specjalistycznym. Ogólnie znane trudności finansowe i brak wystarczającej "siły przebicia" u władz uczelni (całe kierownictwo wywodzi się z Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego) nie ułatwiają pracy. Ale są to kłopoty z którymi spotykają się zapewne pracownicy w wielu innych uczelniach.